

POSTANOWIENIE

Dnia 2 grudnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z powództwa L.H.

przeciwko S. Spółce Akcyjnej w B.

o świadczenie rekompensacyjne z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Spółecznych w dniu 2 grudnia 2021 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy
i Ubezpieczeń Spółecznych w K.

z dnia 2 lipca 2020 r., sygn. akt X Pa [...],

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

**2. zasądza od pozwanej S. Spółki Akcyjnej w B. na rzecz
powódki L.H. 675 zł (sześćset siedemdziesiąt pięć) tytułem
zwrotu kosztów pełnomocnika z urzędu.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z 2 lipca 2020 r. oddalił apelację pozwanej S. Spółki Akcyjnej w B. od wyroku Sądu Rejonowego w B. z 13 stycznia 2020 r., który zasądził powódce L.H. 10.000 zł rekompensaty z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla na podstawie ustawy z 23 listopada 2018 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górniczego.

Mąż powódki był pracownikiem KWK „P.” w R.. W okresie zatrudnienia pobierał deputat węglowy. Zmarł w trakcie trwania stosunku pracy [...] 1981 r. Powódka od chwili śmierci męża ma ustalone prawo do renty rodzinnej na stałe, którą to rentę pobiera. Powódka pobierała deputat węglowy po mężu do 2014 r. Powódka zawarła ponowny związek małżeński w 2006 r. Drugi mąż powódki zmarł.

Sąd Rejonowy wskazał na treść art. 2 ustawy z 23 listopada 2018 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górniczego i zwrócił uwagę, że zgodnie z art. 2 ust. 2 ustawy, za wdowy i wdowców, o których mowa w ust. 1 pkt 1 lit. a tiret trzecie, lit. b i d oraz art. 2 pkt 1 lit. b ustawy o świadczeniu rekompensacyjnym, uznaje się również osoby, które ponownie zawarły związek małżeński, tracąc status wdowy lub wdowca. Powódka spełniła przesłanki rekompensaty, albowiem jest wdową po zmarłym pracowniku, która posiada ustalone na stałe prawo do renty rodzinnej po zmarłym mężu, którą pobiera. Fakt ponownego zamążpójścia nie pozbawił jej prawa do renty rodzinnej.

Sąd Okręgowy w uzasadnieniu oddalenia apelacji wskazał, że ustawa z dnia 23 listopada 2018 r. zawiera regulację *lex specialis* do definicji wdowy znajdującej się w innych aktach prawnych. Mimo iż na gruncie przepisów ustawy z 12 października 2017 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla zaliczenie wdowy, która ponownie wyszła za mąż do grona osób uprawnionych było wyłączone, to obecnie zastosowanie ma ustawa nowsza, która do kręgu osób uprawnionych zalicza także wdowy, które ponownie wyszły za mąż. Nie ma więc racji apelujący w zakresie w jakim twierdzi, że ponowne zamążpójście uniemożliwiło powódce otrzymanie świadczenia rekompensacyjnego. Osobami nieuprawnionymi w rozumieniu ustawy są bowiem wdowy, wdowcy, sieroty, a także osoby pobierające świadczenie przedemerytalne, które uzyskały swój status w dniu, w którym na mocy obowiązujących przepisów prawa pracy w przedsiębiorstwie górniczym, prawo do bezpłatnego węgla już im nie przysługiwało. Sąd Odwoławczy zauważył jednak, że w dacie ponownego zamążpójścia powódki w 2006 r. Układ Zbiorowy Pracy dla Przemysłu Węglowego z 1.02.1980 r., który stanowił, że w razie powtórnego wyjścia za mąż uprawnienie wdowy do

bezpłatnego węgla wygasa z dniem zamążpójścia, już nie obowiązywał. Kolejny ZUZP z 21.12.1991 r. w art. 22 ust. 4 wprost uregulował kwestię ponownego zamążpójścia małżonka osoby uprawnionej do deputatu węglowego wskazując, że „w razie powtórnego zawarcia związku małżeńskiego przez wdowę lub wdowca uprawnienia do bezpłatnego węgla nie wygasają”. Późniejsze układy i porozumienia także nie przewidywały sankcji odebrania deputatu węglowego w razie ponownego zamążpójścia. Treść § 18 ust. 1 pkt 6 załącznika nr 32 do UZP z 1.02.1980 r. nie ma zatem znaczenia dla oceny prawa powódki do bezpłatnego węgla, gdyż w dacie zawarcia drugiego związku małżeńskiego przepis ten już nie obowiązywał. Powódka udowodniła, że spełniła wszystkie przewidziane prawem przesłanki uprawniające do świadczenia rekompensacyjnego. Mąż powódki będąc pracownikiem KWK „P.” w R. pobierał deputat węglowy. Powódka ma zaś ustalone prawo do renty rodzinnej po zmarłym mężu na stałe, którą pobiera. Deputat węglowy był zaś powódce wypłacany do 2014 r. Zakład pracy zmarłego męża spełnia także przesłanki przedsiębiorstwa górniczego w rozumieniu ustawy, a fakt późniejszego zamążpójścia nie stanowi przeszkody do przyznania powódce dochodzonego świadczenia.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania pozwana wskazała „na występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych oraz na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, co pozwoli na wyjaśnienie:

1) czy ustawa z dnia 23 listopada 2018 r. oświadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górniczego (Dz.U. z 2019 r., poz. 29; zwanej dalej: „ustawą”), a w szczególności art. 2 ust. 2 ustawy, przyznaje i może przyznawać prawo do bezpłatnego węgla i prawo do rekompensaty między innymi wszystkim wdowom i wdowcom po pracownikach zmarłych w trakcie trwania stosunku pracy w przedsiębiorstwie górniczym, którzy ponownie wyszli za mąż;

2) czy prawidłowym jest przyznanie świadczenia rekompensacyjnego na podstawie ustawy dla wdowy po pracowniku przedsiębiorstwa górniczego zmarłego w trakcie trwania stosunku pracy, która ponownie wyszła za mąż z powołaniem się

jedynie na art. 2 ust. 2 ustawy i bez zbadania jej uprawnienia do bezpłatnego węgla na podstawie postanowień układów zbiorowych pracy, porozumień lub innych regulacji obowiązujących w przedsiębiorstwie górniczym, czy też warunkiem przyznania tego świadczenia jest posiadanie przez wdowę zwłaszcza od momentu ponownego zawarcia związku małżeńskiego prawa do bezpłatnego węgla na podstawie przepisów zakładowych;

3) a jeżeli zbadanie uprawnienia takiej wnioskodawczyni do bezpłatnego węgla na podstawie wewnętrzzakładowych przepisów prawa pracy jest konieczne, to które zakładowe przepisy prawa pracy znajdą zastosowanie przy takim badaniu, w szczególności czy będą to przepisy obowiązujące w dacie ustania stosunku pracy męża wnioskodawczyni będącej wdową po nim, czy też wprowadzone w życie i obowiązujące w okresie późniejszym i po kilku latach od chwili ustania stosunku pracy;

4) jakie znaczenie dla uprawnienia wdowy po pracowniku zmarłym w trakcie trwania stosunku pracy w przedsiębiorstwie górniczym, która ponownie wyszła za mąż do bezpłatnego węgla wynikającego z postanowień układów zbiorowych pracy, porozumień lub innych regulacji obowiązujących w przedsiębiorstwie górniczym oraz dla uzyskania prawa do rekompensaty może mieć ewentualne faktyczne pobieranie bezpłatnego węgla wbrew postanowieniom zakładowych przepisów prawa pracy?

Ponadto pozwana wskazuje na oczywiste naruszenie przez zaskarżony wyrok wskazanych powyżej przepisów prawa procesowego i materialnego, co powoduje, że niniejsza skarga jest oczywiście uzasadniona w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.”.

Powódka wniosła o nieprzyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie przedstawia zasadnej podstawy przysądu i dlatego nie został uwzględniony.

Negatywna ocena wynika z przyczyn metodycznych i merytorycznych.

Skarżący we wniosku jednocześnie odwołuje się do istotnego zagadnienia prawnego i kwalifikowanej potrzeby wykładni przepisów. Nie jest to prawidłowe, gdyż pierwsza i druga podstawa przedsądu różnią się zasadniczo. Ustawodawca wyraźnie rozróżnia te podstawy (art. 398⁹ § 1 pkt 1 i pkt 2 k.p.c.). To co stanowi istotne zagadnienie prawne nie stanowi drugiej podstawy przedsądu (i odwrotnie). W przypadku drugiej podstawy przedsądu w centrum zainteresowania jest sam przepis prawa ze względu na kwalifikowaną potrzebę jego wykładni wynikającą z poważnych wątpliwości w wykładni lub rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.). Wniosek i jego uzasadnienie nie wskazuje rozbieżności w orzecznictwie sądów, natomiast zgłoszona potrzeba wykładni przepisów to w istocie pytanie o prawidłowość stosowania prawa do rekompensaty, w sytuacji gdy wdowa ponownie wyszła za mąż. Taki problem prawny nie wykracza jednak poza zwykłą wykładnię prawa i nie składa się na drugą podstawę przedsądu. Z tej przyczyny nie może być też uznany za istotne zagadnienie prawne, gdyż nie ma takiej rangi. Zwykła wykładnia prawa nie wystarcza do stwierdzenia istotnego zagadnienia prawnego, które ma na uwadze art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Odpowiedzi udzielił już Sąd powszechny w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Wyjaśnił znaczenie prawa i uprawnienie wdowy do rekompensaty. Wniosek próbuje w istocie podważyć wykładnię Sądu powszechnego, jednak nie czyni tego skutecznie w ramach zgłoszonych podstaw przedsądu.

Zgłoszony problem rozstrzygnął ustawodawca w art. 2 ust. 2 ustawy z 23 listopada 2018 r., przyjmując, iż za wdowy i wdowców uznaje się również osoby, które ponownie zawarły związek małżeński, tracąc status wdowy lub wdowca. Takie rozwiązanie zawęży przesłankę negatywną do rekompensaty, gdyż łącznikiem jest prawo do renty rodzinnej a nie indywidualne prawo wdowy do deputatu węglowego po zmarłym. Przesłanką uprawnienia wdowy do rekompensaty jest więc renta rodzinna po zmarłym, który w zatrudnieniu był uprawniony do deputatu węglowego. Nie chodzi więc o indywidualne (pierwotne) uprawnienie wdowy do deputatu, lecz o świadczenie, które miał jej mąż i razem rodzina.

Należy dostrzec, że ustawa z 23 listopada 2018 r. jest regulacją szczególną, dopełniającą poprzednią ustawę z 12 października 2017 r. o świadczeniu rekompensacyjnym. Rekompensata ma inne finansowanie (budżetowe), jest też

świadczeniem jednorazowym i nie jest zależna od stwierdzenia byłego lub aktualnego prawa wdowy do deputatu (wówczas obecne świadczenie ustawowe nie miałoby uzasadnienia). Te wszystkie okoliczności miał na uwadze ustawodawca. Innymi słowy, nie jest konieczne badanie indywidualnego uprawnienia wdowy do deputatu węglowego w regulacjach wewnątrzzakładowych. Zawłaszcza, że w intencji wniosku rekompensata miałyby zależeć od pozytywnego stwierdzenia takiego prawa w regulacji zakładowej. Jak wskazano wyżej nie jest to konieczne, gdyż przesłanką prawa do rekompensaty jest uprawnienie wdowy do prawa do renty rodzinnej po zmarłym. Prawodawca mógł przyjąć, że ponowne zamążpójście nie ma znaczenia.

Uprawnione jest zatem stwierdzenie, że wniosek nie przedstawia zasadnej pierwszej i drugiej podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

Nie wykazuje również podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Odwołuje się do zarzutów podstaw kasacyjnych (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.). Nie jest to wystarczające, gdyż zarzuty podstaw kasacyjnych stanowią odrębną część skargi i podlegają rozpoznaniu dopiero po przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania. Nie zastępują zatem podstawy przedsądu ani jej uzasadnienia. Niemniej z uzasadnienia wniosku wynika, że Sąd powszechny przyjął, że prawo do rekompensaty przysługuje wszystkim wdowom. Nie jest to prawidłowe odczytanie uzasadnienia wyroku, gdyż Sąd oceniał indywidualną sprawę powódki i tylko jej uprawnienie do rekompensaty. Jak wskazano mąż powódki miał prawo do deputatu węglowego i powódka ma rentę rodzinną po mężu. Te dwie przesłanki są istotne w sprawie. Ponowne zamążpójście nie jest prawną przeszkodą do rekompensaty. Podobnie negatywną przesłanką nie jest to czy w kopalni zostało utrzymane prawo do deputatu węglowego dla pracowników oraz dla wdów (wdowców), ani to czy prawo zakładowe wyłączało deputat węglowy w przypadku ponownego zamążpójścia. Jak już zostało podkreślone, ustawa z 23 listopada 2018 r. dopełnia poprzednią ustawę z 12 października 2017 r. i w aspekcie przesłanek rekompensaty ma samodzielne znaczenie. Niemniej pozwala stwierdzić, że nie obejmuje wdów, które uzyskały taki status w dniu, w którym u pracodawcy już nie obowiązywało prawo do deputatu (zob. uzasadnienie projektu ustawy).

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

O kosztach pełnomocnika powódki orzeczono, zważając na § 6 rozporządzenia z 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu oraz stosując odpowiednio (§ 5) stawkę minimalną przewidzianą dla spraw o wynagrodzenie albo odszkodowanie ze stosunku pracy. Wysokość wynagrodzenia za zastępstwo prawne ustalono uwzględniając wartość przedmiotu zaskarżenia - § 8 pkt 4 stawka minimalna 1.200 zł i dalsze zmniejszenia wynikające z § 15 ust. 1 pkt 2 i § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia (1.200 zł x 75% x 75 %).